

GÖTEBORGS UNIVERSITET
HÖGSKOLAN FÖR SCEN OCH MUSIK

**SAMARBETE INOM GYMNASIESKOLANS
TEATERÄMNE**

Susanna Ringkvist

Nadja Enekvist

Examensarbete inom lärarprogrammet i ämnet teater

Vårterminen 2015

Examensarbete inom lärarprogrammet
LGTA1G, Grundnivå, 15 högskolepoäng
Högskolan för scen och musik, Göteborgs universitet
Vårterminen 2015

Författare: *Susanna Ringkvist, Nadja Enekvist*

Arbetets titel: *Samarbete inom gymnasieskolans teaterämne - en litteraturstudie*

Handledare: *Lena Dablén*

Examinator: *Carina Borgström Källén*

Nyckelord: *Samarbete, samspel, teaterundervisning.*

ABSTRACT

Den här litteraturstudien fördjupar sig i hur forskningen beskriver samarbete inom gymnasieskolans teaterämne. Genom att undersöka hur aktuell forskning diskuterar samarbete inom teaterundervisningen vill studien erbjuda en utökad förståelse för olika aspekter av samarbete i skolans teaterämne. Studien visar att forskningen huvudsakligen ser samarbete i teaterämnet som viktigt och användbart, och olika aspekter av samarbete utkristalliserar sig. Styrdokumentet nämner frekvent samarbete, men en utvecklad definition saknas. En fördjupad förståelse för samarbetets olika aspekter skulle ge teaterlärare både verktyg i det praktiska arbete och underlätta betygsättning.

Innehållsförteckning

	Sida
1. Inledning	3
<i>1.1 Syfte och Frågeställning</i>	4
2. Bakgrund	4
2.1 Samarbete i skolan	4
<i>2.2 Samarbete i teaterområdet</i>	5
<i>2.3 Samarbete i styrdokumentet</i>	6
<i>2.4 Definitioner</i>	8
3. Metod, urval och avgränsningar	9
<i>3.1. Datainsamling</i>	9
<i>3.2. Analys/databearbetning</i>	11
4. Resultat	12
<i>4.1 Vad är samarbete i skolämnet teater?</i>	12
<i>4.2 Samarbete och identitet</i>	14
<i>4.3 Samarbete i arbetsprocessen</i>	17
<i>4.4 Sammanfattning</i>	18
5. Diskussion	19
<i>5.3. Förslag på vidare forskning</i>	23
Referenser	24
Bilaga 1: <i>Tidigare känd litteratur</i>	26
Bilaga 2: <i>Sökresultat</i>	26
Bilaga 3: <i>Sökträffar</i>	29

1. Inledning

Vi har i vårt arbete valt att fokusera på en aspekt av teaterämnet i gymnasieskolan som vi uppfattar som grundläggande i teaterarbete - *samarbete*. Vår erfarenhet är att samarbete utgör en grund för skapandet av teater. Med det menar vi att samarbete i teaterämnet kan innebära olika aktiviteter, det kan handla om grupparbete, teaterproduktion eller scenframställning. Talar vi om samarbete i en grupp, kan det handla om att planera, diskutera och arbeta tillsammans. Detta sker i olika sammanhang och är inte givet kontextbundet. Samarbete, i en teaterkontext, kan vara att tillsammans planera och skapa scenografi, kostym eller en ljussättning. Men det kan också vara samarbete i själva scenframställningsögonblicket, och handla om givandet och tagandet mellan skådespelarna på scenen. Denna typ av samarbete är delvis av en annan art och benämns ibland som *samspel* eller *interaktion*.

Som lärare i gymnasieskolan ska vi förhålla oss till och följa våra styrdokument. I ämnesplanen för *Teater* finns ett antal färdigheter och förmågor som eleverna ska ges möjlighet att utveckla. En av dessa är "förmåga att samarbeta i grupp" (Ämnet Teater, Skolverket, 2011). Detta är en förmåga vi både ska lära ut och betygsätta. Vi ska alltså som lärare motivera eleverna att utveckla och förbättra sin förmåga till samarbete. Dessutom återfinns punkten om samarbete i betygskriterierna för merparten av kurserna inom teaterämnet. Men vilken typ av samarbete som åsyftas är oklart, trots att det är så ofta förekommande i styrdokumentet.

Vi ser samarbete som essentiellt och grundläggande för scenisk gestaltning. Därför är vi nyfikna på hur aktuell forskning diskuterar samarbete i en teater- och undervisningskontext. En vidgad medvetenhet om samarbetets olika aspekter skulle göra oss till mer kompetenta lärare och underlätta vår uppgift att sätta betyg. Genom att söka, granska och sammanställa aktuell litteratur hoppas vi tillägna oss en mer komplex bild av samarbete i teaterämnet.

1.1 Syfte och Frågeställning

I vår litteraturstudie vill vi undersöka hur aktuell forskning ser på samarbete inom teaterundervisning. Genom att undersöka hur aktuell forskning diskuterar samarbete inom teaterundervisningen hoppas vi tillägna oss en utökad förståelse för olika aspekter av

samarbete i skolans teaterämne. I förlängningen kan detta hjälpa oss att klargöra styrdokumentet och underlätta framtida betygssättning och undervisningsupplägg.

Utifrån dessa aspekter har vi formulerat två frågeställningar:

- Hur kan aktuell forskning i skolämnet teater relateras till samarbete?
- På vilket sätt kan forskning om samarbete i skolämnet teater kopplas till styrdokumentet?

2. Bakgrund

2.1 Samarbete i skolan

Dagens skolsystem utgår till stor del från ett sociokulturellt synsätt där pedagogen och psykologen Lev Vygotskij haft ett stort inflytande. Skolans styrdokument talar för att lärare ska tillämpa en pedagogik som bygger på Vygotskijs tankar och idéer (Skolverket, SOU 1992:94). Roger Säljö (2000), professor i utbildningspsykologi vid Göteborgs universitet, beskriver Vygotskijs tankar om samarbete och lärande i boken *Lärande i praktiken, ett sociokulturellt perspektiv*. Vygotskij menar att lärandet hos en elev sker i samspel med andra, genom språket och andra artefakter (Säljö, 2000, s. 66).

Jens Remfeldt (2013), universitetsadjunkt vid musikhögskolan i Örebro, tar upp samarbete i gymnasiets teaterämne ur ett sociokulturellt perspektiv. Han beskriver i sin magisteruppsats *Teaterpedagogik på gymnasieskolans estetiska program, sju teaterlärare samtalar om sin undervisning*, att samarbete är ett måste för att teaterundervisningen ska kunna genomföras eftersom undervisningen inom teater är en kollektiv undervisnings- och arbetsform. "Teater är en kollektiv konstform med kollaborativa arbetsformer som kräver samarbete och engagemang över tid." (s. 11).

2.2 Samarbete i teaterområdet

Många tongivande skådespelare och lärare har formulerat egna skådespelarmetoder. Många av dem skriver på olika sätt om samarbete och samspel, och vikten av samarbete ligger ofta

underförstått i sammanhanget. För att belysa detta har vi lyft fram några inflytelserika skådespelare och lärare, från slutet av 1800-talet fram till vår samtid.

Keith Johnstone (1979), en brittisk teaterpedagog och pionjär inom improvisationsteater, betonar *leken* och att *acceptera förslag* från sin medspelare, det vill säga att samarbeta i det sceniska arbetet. Inom improvisation är samarbete en given och helt avgörande förutsättning. Han säger: "Good improvisers seem telepathic, everything looks prearranged. This is because they accept all offers made [...]." (s. 99).

Att acceptera är en viktig punkt även hos Sanford Meisner, amerikansk skådespelare, pedagog och grundare av *The Group Theatre*, men han formulerar det som att *reagera* på motspelaren. För honom handlar det om att skapa *närvaro* och *samspel* mellan skådespelarna, på scenen. Att *se* vilka förslag motspelaren ger, och *reagera* på de förslagen, inget annat. Om improvisation menar Meisner, "[t]he process is one of working off each other, moment to moment" (Meisner & Longwell, 1987, s. 98).

Samarbete är av stor vikt i hela teaterprocessen och alla inblandade, från scenograf till biljettförsäljare. Stanislavskij (2008), en av de mest tongivande personerna inom västerländsk skådespelartradition, skriver i artikeln *Etik* (ur boken *Att vara äkta på scen*) om hur betydande en god stämning och ett gemensamt mål är för möjligheten att skapa bra konst. Han lägger stor vikt vid arbetsberedskap - det vill säga att vara väl förberedd för arbetet. Stanislavskij betonar att *alla* personer inom teatern är viktiga och behöver bidra till det gemensamma målet för ett gott resultat. Såväl rekvisitören som ljus teknikern och skådespelaren arbetar mot samma mål och gör sin betydande del för helheten.

Jerzy Grotowski (1968), en polsk regissör och teater teoretiker, har en liknande inställning. I *Towards a poor theatre* skriver han

An actor must always be ready to join the creative act at the exact moment determined by the group. In this respect his health, physical condition and all his private affairs cease to be just his own concern. (s. 216).

Enligt Grotowski (1968) är skådespelarens person underordnad gruppens arbete, samtidigt som varje gruppmedlems bekymmer är hela gruppens bekymmer. Att vara redo att arbeta för det gemensamma målet är avgörande både för en fungerande arbetsprocess och för det konstnärliga resultatet.

Ett välfungerande samarbete är en av de viktigaste grundpelarna i ett teaterutövande. Detta diskuteras i aktuell litteratur inom teaterfältet i Sverige idag. I antologin *Att delta på djupet* (Gerge, 2012) löper vikten av samarbete som en röd tråd. I boken samlas olika artiklar

som baseras på erfarenheter som Ung scen/öst har skaffat sig under de senaste åren. Nasim Aghili, en av kapitelförfattarna i boken, skriver att teater som utövande konstform skapar en gemenskap. När gemenskap uppstår känner sig skådespelarna delaktiga. Att känna sig delaktig och ha vetskapen om att man bidrar med någonting till gruppen leder till ett meningsskapande (Gerge, 2012, s. 21).

Även Anna Lundberg skriver i samma antologi om gemenskap och samarbete, men ur ett normkritiskt perspektiv. Lundberg menar att teater är en kollektiv aktivitet, men då dagens samhälle genomsyras av individualism, är vägen lång till ett gott samarbete. “Hur ska kollektivet, gemenskaperna och uttrycket för solidaritet se ut i en tid där grundförutsättningen stavas individualitet?” (Ibid, s. 46).

2.3 Samarbete i styrdokumentet

I ämnesplanen för *Teater* på gymnasieskolan finns ett antal förmågor och färdigheter som eleverna ska få möjlighet att utveckla inom de olika kurserna. Olika förmågor och färdigheter är markerade som särskilt viktiga i olika kurser. En av dem är *förmågan att samarbeta i grupp* och den är markerad som särskilt viktig i nio av de tolv teaterkurserna. I ämnesplanen för *Teater* beskrivs ämnet bland annat som “mötet mellan aktörer och publik, här och nu”. Flera andra formuleringar i ämnets syfte belyser implicit vikten av samarbete:

Undervisningen i ämnet teater ska syfta till att eleverna utvecklar kunskaper om teaterns tre hörnpelare: berättelsen, berättaren och rummet. /.../ I det *kollektiva teaterarbetet* är det angeläget att vara lyhörd för andra människor och att kunna ta initiativ. Genom undervisningen ska eleverna därför ges möjlighet att utveckla ansvarskänsla och initiativförmåga. /.../ Centralt i all teater är gestaltning och *kommunikation*. Undervisningen ska därför bidra till att eleverna utvecklar sin förmåga att gestalta inom teaterns olika områden och förmåga att medvetet kommunicera med sin publik (*Ämnesplan för Teater*, Skolverket, 2011) (vår kursivering).

Ord och formuleringar som förekommer ofta i beskrivningen av teaterämnet är *samverkan*, *samspel* och *teatern som kollektiv konst*. I det centrala innehållet för kursen *Scenisk gestaltning 1* finns formuleringar som “Teatern som *kollektiv konst* med fokus på individuell kreativitet och *samspel i grupp*”, “*Samspel* mellan berättelse, berättare och rum i syfte att skapa en enhetlig gestaltning”, “Reflektion över det egna skapandet, både individuellt och *i grupp*.” (vår kursivering) (Skolverket, 2011). Utöver detta finns i betygskriterierna för samma nio av de tolv teaterkurserna, återkommande formuleringen

“arbetar med viss säkerhet/ med säkerhet i olika gestaltungsgrupper.”(Skolverket, 2011). Att arbeta i en grupp innebär enligt oss alltid någon form av samarbete.

I nuvarande läroplan (Gy11), som gäller för hela gymnasieskolan, läggs fokus snarare på den enskilda individen än grupprocessen. Läraren ska bland annat “stärka varje elevs självförtroende samt vilja och förmåga att lära” (Gy11, 2011, s. 10). I skolans värdegrund skrivs att skolan ska “främja förståelse för andra människor och förmåga till inlevelse” och “[s]kolans uppgift är att låta varje enskild elev finna sin unika egenart och därigenom kunna delta i samhällslivet genom att ge sitt bästa i ansvarig frihet.” (Ibid. s. 5). Skolan ska även hjälpa eleven att utveckla en trygg identitet. Genom att föra in dem i en gemenskap ska eleverna utveckla en större förståelse för sig själv och andra (Ibid s. 5-6). Dessa förmågor tror vi skulle kunna utvecklas med hjälp av samarbete.

Att tolka styrdokumentet och utifrån det genomföra en rättvis och likvärdig bedömning är inte så enkelt. Teater är ett relativt nytt ämne inom gymnasieskolan och det finns bara ett lärosäte som erbjuder utbildning i teaterämnet i Sverige. Den utbildningen startades upp vid Göteborgs universitet höstterminen 2011.

Teaterläraren Pernilla Ahlstrand (2014) belyser problematiken med ett så ungt ämne i sin avhandling *Att lyssna med kroppen*. Den handlar om bedömning inom teaterundervisning och en av utgångspunkterna är att det i dagens svenska skola är mycket fokus på hur lärare ska bedöma, men att *vad* som ska bedömas ofta glöms bort och därmed blir mindre diskuterat. Ahlstrand (2014) argumenterar för att om teaterlärare hade haft en större samstämmighet kring ämnesspecifika begrepp i styrdokumentet skulle en mer konkret och likvärdig bedömning kunna göras. Ahlstrand (2014) skriver “[a]tt diskutera och problematisera kvalitetsbegreppet blir centralt för att lärare ska kunna närma sig en samstämd bedömning och utveckla ett ämnesdidaktiskt yrkesspråk i frågor om kunskaper och kunnande.” (s. 67). Precis som Ahlstrand (2014) ser vi det viktigt att konkretisera betydelsen av styrdokumentet.

2.4 Definitioner

Eftersom orden *samarbete* och *samspel* är centrala begrepp i vår uppsats kommer vi här nedan tydliggöra ordens betydelse. Ordet *samarbete* definieras i Nationalencyklopedin (NE) som “arbete som beskrivs av två eller flera tillsammans med gemensamt syfte”. Svensk ordbok (SO) anger betydelsen “arbeta tillsammans (med andra) för ett gemensamt mål.

Ordet *samspel* har enligt NE innebörden “gemensamt handlande med deltagande av inbördes olika parter särskilt med tanke på därvid uppkommen balans”, medan SO ger definitionen “gemensamt handlande med deltagande av inbördes olika parter (...) spec. i konstnärliga (...) sammanhang med tanke på helhetsverkan”. Verbet *samspela* definieras som “handla eller ske med gemensam verkan” (SO).

När vi talar om *samarbete* och *samspel* använder vi dem i en teaterkontext, men även där kan de innebära olika saker. Martha Vestin (2006), regissör och professor i regi vid Dramatiska Institutet, skriver i sin bok *Regi - kreativitet och arbetsledarskap* att “[s]amspel består av att ge och att ta, att utlösa en reaktion hos medspelaren som med sin reaktion i sin tur utlöser ett svar hos mig, osv.” (s. 83).

Ahlstrand (2014) skriver om skillnaden mellan de båda orden: “Det handlar om sceniskt samarbete, även beskrivet som *samspel*, inte att exempelvis kunna samarbeta med att gemensamt skapa en scenografi, något som också kan beskrivas som samarbete.” (s. 136). Sceniskt samarbete, *samspel*, är något annat än det samarbete som sker utanför scenen. Men de hör samtidigt ihop, och det ena kommer sällan utan det andra.

3. Metod, urval och avgränsningar

Den här uppsatsen är en litteraturstudie. Febe Friberg (2012), redaktör för boken *Dags för uppsats*, skriver att ”[a]vsikten med litteraturbaserade examensarbeten är att studenten ska utveckla och fördjupa kunskaper i huvudområdet” (s. 23). Huvudområdet är i vårt fall utbildningsvetenskap med inriktning mot teaterämnet i gymnasieskolan. Uppsatsen består av att vi, utifrån vår frågeställning, söker, granskar och sammanställer litteratur från aktuell forskning inom området.

Källmaterialet utgörs av vetenskapliga artiklar, rapporter och andra forskningstexter. Tidsramen för arbetet är heltidsstudier under nio veckor. Den begränsade tiden påverkar sökning och urval av material. Vi har valt att endast använda oss av material på svenska och engelska, huvudsakligen från år 2005 och framåt. Förvisso är tio år gammal forskning inte helt ny och aktuell, men vi anser att tio år är en rimlig tidsperiod att se över inom det relativt unga ämnet.

För att ytterligare avgränsa området strävar vi efter att i största möjliga mån behandla texter som rör teaterämnet i skolan för äldre elever. Då området är ganska litet behöver vi använda texter som i viss mening hamnar utanför vårt område, men ändå säger något väsentligt om vår fråga. Vi har exempelvis använt oss av texter som i huvudsak berör yngre barns samarbete i teater eller samarbete i musikundervisning istället för teater, men beröringspunkterna är många och det är möjligt att dra paralleller till vår frågeställning.

3.1. Datainsamling

Vi börjar med laborativa och utforskande sökningar i Göteborgs Universitetsbiblioteks Supersök, som ger ett oerhört brett resultat, eftersom sökningen ger alla former av träffar, från studentuppsatser till avhandlingar till populärvetenskaplig litteratur. Ganska snart hittar vi databasen *Educational Resources Information Center* (ERIC) som är en amerikansk databas med utbildningsvetenskaplig litteratur. Via EBSQO kan man kombinera flera databaser och där söker vi samtidigt i både ERIC och *Education Research Complete*, en annan utbildningsvetenskaplig databas. Vi finner också på Göteborgs Universitetsbiblioteks hemsida tidskriften *Research in Drama Education* (RiDE), en internationell utbildningsvetenskaplig, tidskrift inom drama och teater. Eftersom båda dessa rör utbildning tror vi att vi borde få bättre sökträffar där, vilket visar sig stämma. Träffarna blir mer relevanta och färre, vilket underlättar överblicken. Där efter provar vi att göra en sökning på Google Scholar för att möjliggöra andra typer av träffar och förhoppningsvis bredda vårt resultat. Där hittar vi en masteruppsats som väl uppfyller våra kriterier vad gäller ämne, men inte den vetenskapliga nivån. Vi väljer trots detta att använda oss av den, eftersom den ligger så nära vårt ämne.

Sent i sökprocessen går vi tillbaka och söker också i tidskriften *International Journal of Education and the Arts* för att ytterligare vidga sökbasen.

Vi söker efter vetenskapliga texter inom utbildningsvetenskap som behandlar samarbete och teater som skolämne. Vår sökning med svenska sökord gör vi med boolesk sökteknik: "Samspel AND undervisning AND (teater OR drama)". *Drama* valde vi att ta med som sökord eftersom teater och drama delvis överlappar varandra. Teaterämnet i gymnasieskolan är så nytt att vi behöver hämta litteratur från andra närliggande forskningsområden.

Våra engelska sökord består till en början av olika booleska kombinationer av följande: *theatre, drama, education, school, cooperation, och collaboration*. Vi använder oss

av den engelska stavningen av ordet *theatre*. Senare i processen söker vi med ordet *interaction* som vi upptäcker passar vårt syfte bättre än *cooperation* och *collaboration*. För att begränsa sökningarna prövar vi andra ord, som vi stött på längs vägen, som vi tror kan ge oss ett mer relevant sökresultat. Det är exempelvis *interaction*, den bästa engelska motsvarigheten till svenskans *samspel* som vi kan finna, och *high school*, för att precisera åldersgruppen. Vi är medvetna om att *high school* inte är en exakt motsvarighet till den svenska gymnasieskolan, men då det är en närliggande motsvarighet valde vi att använda oss av *high school* i vår sökning.

Vår erfarenhet säger oss att samarbete också är väsentligt i musikundervisning, med många gemensamma beröringspunkter. Musikpedagogik är ett etablerat forskningsområde och därför tror vi oss kunna finna intressanta kopplingar. För att se om det stämmer gör vi en boolesk sökning på *musik*, *samspel* och *undervisning* i Göteborg Universitetsbiblioteks Supersök. Där hittar vi en avhandling om samspelet som sker mellan elever i musikämnet. Vi finner många paralleller till våra erfarenheter av teaterundervisning.

Där det är möjligt använder vi oss av tidsbegränsning i form av publicering efter år 2005, samt att texten ska vara *peer reviewed*, alltså vetenskapligt granskad. Alla artiklar från RiDE är vetenskapligt granskade, så där vet vi att allt vi hittar är användbart material. På databasen ERIC hittade vi inte den funktionen, så där kontrollerar vi det manuellt. Då forskning inom teater från ett utbildningsvetenskapligt perspektiv är en så ung gren har vi inte haft särskilt stor användning av ett så kallat snöbollsurval. Flertalet av källornas referenser har varit gamla eller rört andra forskningsområden.

3.2. Analys/databearbetning

Vid sökningen tittar vi på titeln på texten och gör en första bedömning av varifrån texten kommer. Om titeln verkar relevant tar vi den vidare och läser textens abstract och sammanhanget. Vi får till en början väldigt många träffar, men få är relevanta. En sökning på (*cooperation* OR *collaboration*) AND (*theatre* OR *drama*) på till exempel databasen ERIC ger 71 träffar. Då har vi begränsat sökningen till årtalen 2010-2015 och söker enbart på texter som är *peer reviewed*. Av alla 71 träffar hittar vi endast 1 text som är relevant för oss. Det leder till att mycket arbete går åt att läsa igenom abstract och sälla i texterna.

Orden *cooperation* och *collaboration* leder oss till litteratur om ämnesöverskridande samarbete mellan lärare, och det är inte ämnet för vår studie. Vi inser därigenom att ordet

samarbete inte har någon direkt engelsk motsvarighet. Ordet *samarbete* är mångtydigt och det försvårar vår sökning

Efter vårt första urval består materialet av 14 källor, sex avhandlingar, en magisteruppsats och sju vetenskapliga tidskriftartiklar.

Vid nästa urvalsprocess granskar vi texterna mer noggrant och sorterar bort ytterligare några texter som inte faller inom ramen för frågeställningen. I de flesta fall är det på grund av att *samarbete* inte skrivs fram tillräckligt tydligt. Vi tar också reda på författarens akademiska tillhörighet och bakgrund och förståelse av ämnet. Alla forskare befinner sig i en diskurs som kan se olika ut, beroende exempelvis på ämne, land eller kultur. Att ta reda på något om författaren gör att vi bättre kan förstå vilken utgångspunkt denne talar ifrån.

De texter som efter läsning av abstract och granskning av författaren fortfarande är intressanta samlar vi i ett dokument, för senare noggrann läsning. Vi använder oss gemensamma dokument i Google Drive för att samla och kategorisera vårt material. Detta ger oss en bra överblick och vi kan enkelt organisera vårt arbete digitalt.

Vid läsningen kopplar vi litteraturen till våra yrkeserfarenheter och vår tidigare befintliga kunskap i ämnet. Det material vi funnit befinner sig mestadels i en teaterpedagogisk kontext, men inte nödvändigtvis i en svensk skolkontext. En avhandling talar utifrån ett musikpedagogiskt perspektiv och en annan berör musikalundervisning, som ju är både musik och teater. Vi slutar på nio intressanta texter, varav fyra avhandlingar, fyra vetenskapliga artiklar samt en magisteruppsats.

4. Resultat

När vi sammanställde och granskade vårt resultat kom vi fram till tre olika kategorier. I den första kategorin tar vi upp forskningens olika förklaringar på *vad samarbete innebär* inom teaterämnet. Följande kategori innehåller en sammanställning av vad de studier vi hittat säger om hur *samarbetet konstruerar individens identitet* och hur individerna i en grupp är med och formar den samarbetande kontexten. Därefter beskrivs *samarbete i en arbetsprocess*. Slutligen kommer en sammanfattning där resultatet sammanställs.

4.1 Vad är samarbete i skolämnet teater?

En avhandling vi nämnt tidigare, men som också kommit högt upp i träfflistan i våra sökningar, är Pernilla Ahlstrand (2014). Hon beskriver, till skillnad från andra texter, samarbetet i teaterundervisningen utifrån ordet *samspel*. Hon har genomfört ett antal *learning studies* för att undersöka ”vad det är man kan, när man kan gestalta” (s. 39). I flera av dem finns aspekter av samarbete eller samspel med som en viktig punkt. I kapitel 9: *Att kunna samarbeta sceniskt* dekonstruerar Ahlstrand (2014) det sceniska samarbetet, eller samspelet, och delar upp det i tre kategorier: *följa*, *föra* och *förena*. *Följa* handlar om att ge fokus och uppmärksamhet till sina medspelare. *Föra* innefattar att ta fokus och förstärka sin egen rollkaraktär, men även att förstärka andras uttryck. Den tredje kategorin *förena* innebär att ha en helhetsbild, kunna skifta fokus på ett dynamiskt sätt och att ”förhålla sig till flera aspekter samtidigt” (Ibid, s. 138). Tillsammans ger de tre kategorierna en komplex bild av vad ett samspel kan vara.

En annan beskrivning av samspel ger Olle Zandén (2010) i sin avhandling som behandlar musikundervisning. *Samtal om samspel - Kvalitetsuppfattningar i musiklärares dialoger om ensemblespel på gymnasiet* tar i ett avsnitt upp forskning som berör samspelet i jazzensemble. Musik och teater är båda praktiska och estetiska ämnen som ofta innebär att samspele med en ensemble och förmedla något till en publik. Vi anser att den aspekt av samarbete Zandén lyfter upp är överförbar till teaterarbete. Han beskriver en studie om samspel i konstnärligt arbete som forskaren Frederick A Seddon gjort vid University of Northampton. Han menar att jazzmusiker använder sig av tre olika kommunikationssätt när de samspele; instruktion, sympatisk samstämdhet och empatisk samstämdhet. Denna kommunikation kan både ske verbalt och ickeverbalt. Zandén (2010) skriver:

[...] musikalisk spontanitet och kreativitet förutsätter ett aktivt, intersubjektivt samarbete där musikerna interagerar både med toner och emotioner och där musikernas koncentration förskjuts från den egna musikaliska handlingen till en kollaborativ nivå. (s. 68)

Zandén (2010) menar att den empatiska samstämdheten just är viktig för att musikanterna ska känna tillit och därmed våga ta risker på scenen. Balansen mellan risktagande och tillit skapar ofta spontan, kreativ och nyskapande musik (Ibid, s. 67-68).

Jens Remfeldt (2013) som vi tidigare nämnt, tar också upp det sceniska samarbetet, men ur ett bredare perspektiv. Han vill i sin uppsats ”synliggöra och beskriva en grupp teaterlärares grundläggande ställningstaganden om gymnasieskolans teaterundervisning” (s. 12). Remfeldt (2013) beskriver i sitt resultat att elevers medvetenhet på scenen grundar sig i

samspel och samarbete. För att vara medveten måste eleverna komma till insikt varför de kommunicerar med publiken och sina medspelare. För att uppnå en medvetenhet ska eleverna även förstå hur och varför de samspelar med olika medel och uttryck. Ett gott samspel med publiken innebär ofta att eleverna lyckas nå ut med sin avsikt och själva är medvetna om hur uttrycket kommer att beröra.

Remfeldt (2013) beskriver vidare att samspel inte bara handlar om hur eleverna i teaterundervisningen förhåller sig till publiken utan även hur de rör sig och handlar kring sina medspelare, hur de förhåller sig till rummet, rekvisita och scenografi. Hur skådespelaren till exempel förhåller sig till olika föremål ger ett visst uttryck till publiken. (Ibid, s. 20-22). En av de intervjuade lärarna uttrycker sig såhär om ämnet: ”Teatern är ju så många olika delar – vi vill ju att eleverna ska bli medvetna om det. Samverkan mellan alla de här delarna. [...] Så även i ett tomt rum finns ett medvetet val.” (Ibid, s. 21). För Remfeldt handlar samspel om att förhålla sig till både medspelare, scenrummet och publiken.

En delvis annan aspekt av samarbete tar dramapedagogen Mia-Marie Sternudd (2000) upp. Dramapedagogik skiljer sig från gymnasieskolans teaterämne på många sätt, men vi väljer trots det dramapedagogiska perspektivet att ta med Sternudds avhandling eftersom hon talar om samarbete och skolans uppdrag. I sin avhandling *Dramapedagogik som demokratisk fostran? Fyra dramapedagogiska perspektiv - dramapedagogik i fyra läroplaner* talar hon om att skolan ända sedan Lgr 62 har sett det som sin uppgift att fostra eleverna till demokratiska individer: “I 1946 års skolkommision uttrycks det tydligt att självständighet, kritiskt sinnelag och samarbete är olika sidor av den demokratiska fostran.” (s. 117). Denna värdegrund har följt med som en central punkt i styrdokumentet ända sedan dess och är fortfarande lika central i den aktuella läroplanen.

Sternudd (2000) beskriver samarbetet inom teatern som ett *tillvägagångssätt* att just fostra elever till solidariska och demokratiska medmänniskor. Varje teateruppsättning och gestaltning är en berättelse om livet där eleverna själva är med, upplever, känner och lär om sig själva och om andra: ”Individen kan vara aktivt sökande av kunskap och skapare av kunskap, både undersöka olika aspekter av verkligheten i samarbete med andra.” (Ibid, s. 110). När eleverna gestaltar olika karaktärer utvecklar de en djupare förståelse för andra människor och den värld de lever i.

4.2 Samarbete och identitet

Els-Mari Törnquist (2006), forskare vid Malmös högskola, har skrivit avhandlingen *Att iscensätta lärande - lärarens reflektioner över det pedagogiska arbetet i en konstnärlig kontext* som handlar om hur ett lärande blir till i musikalproduktioner. I sitt arbete vill hon bland annat belysa att meningsskapande sker i både socialt och konstnärligt samspel. Enligt Törnquist (2006) fostras musikalelever efter en social och konstnärlig fostran, och att detta utvecklar elevernas förmåga att lösa konflikter. ”Genom att vara deltagare i en verksamhet där konflikter och samarbete är naturliga inslag, lär sig och formas individen” (Ibid, s. 92).

Törnquist (2006) skriver vidare om samarbetets inverkan på individen. I en produktionsprocess tvingas eleverna in i en samarbetande kontext, efter som de ska arbeta tätt tillsammans med människor som de inte själva valt, och där en slutprodukt finns i fokus. I den samarbetande kontexten måste varje enskild elev utveckla vissa sidor för att samarbetet ska flyta på. Törnquist menar att ett gott samarbete inte bara handlar om det musikaliska och sceniska. Eleverna i hennes undersökning utvecklar den typen av samarbete, men de utvecklar även ett tillvägagångssätt för konflikthantering, en förståelse för vad majoritetsbeslut innebär och förmågan att stå för sina egna initiativ. Törnquist (2006) skriver att ”[m]usikalarbetsprocessen framstår som en mötesplats där många viljor konfronteras med varandra, vilket verkar utveckla den sociala relationen mellan deltagarna” (s. 92).

Törnquist (2006) menar att musikalformen är ett öppet och tillåtande forum där utrymmet finns för eleverna att undersöka sitt sceniska uttryck. Det leder till att eleverna utvecklas både individuellt och i grupp. Eleverna utvecklar sitt eget sceniska uttryck i samma riktning som det kollektiva samspelet. (s. 118-119).

En annan forskare som fördjupat sig i konflikthantering är James S Catterall (2007) vid University of California i Los Angeles. Han har skrivit artikeln *Enhancing peer conflict resolution skills through drama: an experimental study* som tar upp en fältstudie där drama använts som metod i skolan för att lära eleverna konflikthantering. Precis som Törnquist (2006) menar Catterall (2007) att elever utvecklar tillvägagångssätt för konfliktlösningar i samspel med andra. Han skriver att elever som befinner sig i en samarbetande kontext förvärvar nya kunskaper i samspel med klasskamraterna och de nya stimuli som dyker upp i rollspelen. När eleverna interagerar med varandra och miljön som uppstår på scen skapas en djupare förståelse hos individen (Catterall, 2007, s. 164). Catterall (2007) beskriver elevernas

arbete: "it used social interactions to stimulate thought in an environment where children strived for greater understanding" (s. 167).

Mia-Marie Sternudd (2000) har i sin avhandling definierat fyra dramapedagogiska perspektiv som historiskt existerat parallellt. De olika perspektiven har tjänat olika syften och fokuserat på olika saker. Inom det personlighetsutvecklande perspektivet, beskriver Sternudd att fokus ofta läggs på olika typer av rollspel och målet är att eleverna ska utvecklas till självständiga och demokratiska individer. Detta sker i grupp, i samspel med andra, där kommunikation och samarbete är en grundläggande faktor. "Individernas handlingar och värderingar synliggörs och bearbetas i samspel med andra, samtidigt utvecklas individens självförståelse genom olika övningar som både synliggör och utvecklar individens olika sidor." (s. 81), och på så vis formas individens identitet genom samspel med andra.

Olle Zandén (2010) beskriver också identitetsskapande, men utifrån musikundervisning. Han skriver att varje enskild elev blir influerad av den musik den omger sig med. Detta visar sig sedan i elevens sätt att musicera och förs i sin tur vidare till andra i klassen. "Därmed står varje framförande ofrånkomligen i dialog med och är påverkade av såväl människor som klingande kontexter." (s. 39). I och med detta fenomen, skriver Zandén att lärarens uppgift inte är att hämma denna effekt, utan att främja den genom att skapa ett gott samarbete i klassen. Samarbetet leder till att eleverna ger och tar av varandra och därav utvecklar sina kreativa och upptäckande förmågor, som i sin tur formar nyskapande konst. (Ibid, s. 39).

En liknande syn på identitetsskapande har Ruth Hellier-Tinoco (2008), forskare på Winchester University. Hon har skrivit artikeln *Becoming in the world with others: Inter-Act Theatre Workshop* där hon beskriver hur hon genomfört ett teaterprojekt för att sammanföra två grupper som inte har självklara mötesplatser, "[O]ne, marginalised and labelled as 'learning disabled', the other, university students in a transitory and formative stage of life." (s. 159). Utfallet från projektet beskriver Hellier-Tinoco (2008) såhär:

[T]he encounters enabled a range of experiences that may be regarded as becoming-in-the-world-with-others, particularly an awareness of self through the encounters with others, and the excitement of such encounters taking place through creative and improvisatory activities. (s. 170).

Begreppet *becoming-in-the-world-with-others* kan beskrivas som att man blir någon i spegling mot någon annan. Ett av målen var "to develop a sense of independence and community, combined with self-esteem and confidence" (Ibid, s. 166). Tanken är att du lär

känna dig själv i relation till andra, att i mötet med någon annan kan du få syn på dig själv och hur du är. Genom att samarbeta med andra med olika uppgifter eller övningar lär du känna dig själv.

4.3 Samarbete i arbetsprocessen

Julie Dunn (2008) en australiensisk forskare vid Griffith University, har beskrivit samarbete i improvisation. Hon har genomfört ett forskningsprojekt för yngre åldrar om "how cohesion in dramatic play is achieved". I artikeln *Playing around with improvisation: an analysis of the text creation processes used within preadolescent dramatic play* beskriver hon hur barnen samarbetar på en mycket hög nivå. Den improviserade texten de skapar tillsammans vore inte möjlig utan ett mycket lyhört samarbete. Dunn (2008) skriver "This text emerges spontaneously via the moment by-moment contributions of individual players who must operate in a highly collaborative way in order to achieve cohesion."(s. 1). I artikeln analyserar Dunn flickornas arbete och kategoriserar deras förslag, beroende på förslagens funktion. Det framgår tydligt att deras samarbete är avancerat och dynamiskt. Liksom Zandén (2010) lyfter Dunn (2008) att eleverna tillsammans skapar något de inte kunnat nå på egen hand.

Els-Marie Törnquist (2006) skriver att det råder en viss osämja mellan arbetsprocessen och den färdiga produkten. I musikalundervisning är det två typer utav samarbete som behövs, det sociala och det sceniska samarbetet. I det tidiga skedet av undervisning, då klassen inte kommit så långt i repetitionen, läggs det fokus på båda delar. Enligt Törnquist (2006) är det när repetitionerna har kommit längre och eleverna kommer upp på scenen som det sociala samarbetet ofta faller bort och det sceniska tar överhand. Anna, en av lärarna som intervjuats i studien uttrycker sig såhär: "Processen är absolut det viktigaste tills man börjar kliva upp på scen för att då tar [...] produkten över." (s. 100).

En annan effekt av samarbetsprocessen är att gränsen mellan lärare och elev suddas ut. Törnquist (2006) skriver att det intima samarbete som behövs för att genomföra en produktion leder till att elever så småningom tar mer och mer ansvar i sitt eget lärande och i sin egen undervisning. Det leder till att "lärare och elever blir både lärande och lärare." (Ibid, s. 116). Lärandet i en estetisk kontext innefattar både sociala konfrontationer, eget engagemang och konstnärligt kunnande. Ett gott samarbete lärare och elever emellan blir en trygghetsfaktor, och viljan och modet för konstnärliga uttryck kan öka hos eleverna. Bristande engagemang och/eller närvaro har däremot motsatt effekt på ensemble. (Ibid, s.117).

En annan som trycker på vikten av en samarbetsgemenskap är Wendy K. Mages (2013), doktor i utvecklingspsykologi vid Harvard. I *Building a Strong Ensemble of Teaching Artists: Characteristics, Contexts, and Strategies for Success and Sustainability*, skriver Mages om Creative Arts Team (CAT) som är en prisbelönt organisation som använder "theatre as a medium to promote social, emotional, and intellectual growth in communities throughout New York City." (s. 2). CAT förespråkar en samarbetskultur med öppen kommunikation. Tillsammans med eleverna bygger och upprätthåller lärarna en stark samarbetsgemenskap. Eftersom elevantalet ofta är lågt och grupperna är små skapas en familjär atmosfär och en stark gemenskap växer fram (Ibid, s. 13-14). Med handledning av lärarna från CAT gestaltar barnen olika fiktiva situationer. I det kollektiva gestaltungsarbetet lär sig barnen att förstå konsekvenserna av sina handlingar och utifrån dessa insikter kan de själva påverka sin omgivning på ett positivt sätt.

Mages (2013) menar att lärare ska främja samarbete och uppmuntra elever att arbeta i en kollektiv undervisningsform. För att uppnå detta samarbete mellan eleverna betonar Mages att det är viktigt att lärarna själv besitter konsten att samarbeta. Detta uppnås genom att läraren utvecklar en god kommunikationsförmåga, lyhördhet, är förtroendeingivande och uppmärksamma gentemot sina elever och kollegor (Ibid, s. 4-5).

4.4 Sammanfattning

En aspekt av samarbete är det som vi benämner som *samspel*, det som sker mellan skådespelarna i scenframställningen. En beskrivning av det är Ahlstrands (2013) uppdelning i kategorierna *föra*, *följa* och *förena*. En annan beskrivning av samarbete är Remfeldts (2013) diskussion om elevernas medvetenhet om hur de förhåller sig på scenen. Förutom samspelet mellan eleverna, betonar Remfeldt även elevernas förmåga att förhålla sig till de olika föremålen på scenen, scenrummet och publiken.

En annan aspekt av samarbete som vi tar upp är hur det utvecklar eleverna identitetsskapande. Flera forskare tar upp att elever genom samarbete utvecklas både på ett socialt och ett konstnärligt plan. När elever arbetar i grupp utvecklar de sociala egenskaper som gynnar dem i den gruppsammansättning de befinner sig i. De utvecklar också ämneskunskaper, genom att eleverna utbyter erfarenheter och kunskaper. Flera forskare pekar

ut förmågor som utvecklas genom samarbete, exempelvis empati, självständighet, demokratiskt tänkande, konfliktlösning och en större ämneskunskap.

Om en väl fungerande samarbetsprocess mellan elever ska uppnås är det viktigt att även läraren besitter förmågan att samarbeta. Detta uppnås genom att läraren utvecklar en god kommunikationsförmåga, lyhördhet och är förtroendeingivande gentemot sina elever och kollegor.

5. Diskussion

5.1. Metoddiskussion

Vi har funnit ämnet både intressant och viktigt att undersöka inför framtiden som blivande teaterlärare. Vi är medvetna om att resultatdelen, med antalet tidskrifter och avhandlingar, är en aning tunn. Då vår uppsats behandlar ett så pass utforskat område har sökandet efter relevanta texter inte varit så lätt. Vi beslöt oss ändå att driva vår frågeställning eftersom samarbete inom teaterundervisningen är centralt och viktigt, både utifrån styrdokumentet och för att teaterundervisning, enligt vår erfarenhet, över huvudtaget ska kunna genomföras.

Något vi uppmärksammade tidigt i vårt sökande var att samarbete i teaterämnet verkar vara en implicit självklarhet, något som tas för givet men inte problematiseras eller förklaras närmare. Ett exempel på detta är Dunn (2008) vars studie presenterar ett ramverk med olika faser och funktioner i skapandet av en text genom *dramatic play*, något som kan beskrivas vara i gränslandet mellan lek och improvisation. Dunn (2008) skriver "the goal was to generate a keener understanding of how improvised texts are spontaneously co-created", och fokus ligger på hur de olika faserna och funktionerna samspelar, inte hur *eleverna* samarbetar med varandra.

Vi kunde se att många texter behandlade samarbetet implicit men vad samarbete egentligen innebar och en djupare förklaring av fenomenet fann vi inte många texter som behandlade. Vårt resultat visar på att forskningen verkar vara överens om att samarbete är en av de viktigaste nycklarna till att teaterundervisning ska kunna genomföras och detta löper som en röd tråd genom många av texterna, även om det inte skrivs ut bokstavligt.

Orden *samarbete* och *samspel* som legat till grund för våra sökningar är komplexa begrepp. Sökorden har ofta lett oss in på texter som handlar om samarbete mellan kollegor,

skolor och/eller ämnesövergripande undervisning. De engelska orden *cooperation* och *collaboration*, som vi först valde ut för att motsvara *samarbete* och *samspel*, visade sig vara mångtydiga och därför inte helt lämpliga för att nå en väl avgränsad sökning. Den engelska översättningen av teater har två stavningar, *theatre* och *theater*, något vi missade och bara använde oss av stavningen *theatre*. Hade båda stavningarna använts kanske antalet relevanta texter ökat. Den bästa översättningen av *samspel* var ordet *interaction*, och från det ordet fann vi en del relevanta träffar. Hade vi haft mer tid att ägna åt sökningar hade vi kunnat prova andra ord som vi stötte på sent i sökningarna. Exempel på sådana ord är *cooperative skills* och *cohesion*. Sökningarna tog mycket tid i anspråk, då vi fick stora mängder material att sälla ur.

Om vi haft mer tid hade vi även gjort en mer genomgående sökning på *International journal of Education and Arts*, som är en tidskrift med konstnärlig och pedagogisk profil som vi utforskade ganska sent i arbetsprocessen. Där tror vi att det skulle kunna finnas mer material att hämta. Anledningen till att vårt sökande påbörjades så pass sent där var för att vi började med en djupdykning i Göteborg Universitetsbiblioteks Supersök, ERIC, *Education Research Complete* och RiDE. Därefter fanns det inte så mycket tid kvar som vi önskat.

Vi hade också kunnat bredda sökningen genom att titta på vad som skrivits om grupparbete, som ett närliggande ämnesområde. Där hade vi kunnat hitta material med möjliga paralleller till vårt ämne.

5.2. Resultatdiskussion

Vår frågeställning innebar inte att klargöra för vad samarbete inom ämnet teater innebär, men vi har funnit och utkristalliserat några olika aspekter av det som vi tycker är viktiga. Merparten av de texter vi funnit är överens om att samarbete är något som stärker både grupp och individ. Vi har funnit att samarbete ses som en självklar förutsättning, så självklar att den ofta förbises. Men, vi tror att det finns mycket att vinna på en större medvetenhet om olika aspekter av samarbete och vad lärare kan göra för att hjälpa gruppernas processer.

Vi ser samarbete som en aktivitet och det är så samarbete huvudsakligen beskrivs i de texter vi fördjupat oss i. Även styrdokumentet ser samarbete som en aktivitet. I kunskapskraven för merparten av teaterkurserna finns en formulering om samarbete som lyder: "Eleven samarbetar **med viss säkerhet/med säkerhet** i olika gestaltungsgrupper". Men det är uteslutande i de praktiska kurserna den punkten finns med. De traditionellt mer

teoretiska teaterkurserna nämner inte samarbete. Det tycker vi talar för att styrdokumentet ser samarbete som en praktisk aktivitet och det väcker frågan hos oss om varför punkten inte finns med i teorikurserna. Samarbete kan, enligt Zandén (2010) och Dunn (2008) utveckla elevers ämneskunskaper och vi anser att samarbete kunde vara till större nytta för teoretisk undervisning än vad det är idag. Enligt Zandén (2010) och Dunn (2008) bidrar samarbete i undervisningen till att elevers utveckling inom ämnet går fortare. När elever samarbetar i grupp influeras de av varandra och varje individ växer i sin ämneskunskap i mötet. Elevernas tar och ger av varandras kunskaper och erfarenheter vilket leder till att de snabbare tar sig framåt och utvecklas i ämnet.

Vi har intresserat oss för vad det är vi betygsätter när vi betygsätter "förmågan att samarbeta i grupp". En aspekt av samarbete som vi, utifrån vårt resultat, anser bör finnas med som en del i bedömningen är Ahlstrands förklaring av elevers förmåga att *föra, följa* och *före*na. Här kan vi se ett samband till Zandén (2010) och Seddons kategoriseringar av jazzmusikers tillvägagångssätt i samspel, *instruktion, sympatisk samstämdhet* och *empatisk samstämdhet*.

Precis som Remfeldt (2014) menar vi också att elevernas förmåga att på ett medvetet sätt förhålla sig till publiken, scenrummet, rekvisitan och scenografin är viktiga aspekter av samarbete. Även dessa förmågor tycker vi att läraren ska beakta vid betygssättning.

Även Törnquist (2006) tar upp det sceniska samarbetet men betonar lika starkt vikten av det sociala samarbetet. Vi håller med Törnquist om att det sociala samarbetet är viktigt. Det sociala samspelet menar Törnquist är elevernas förmåga att förhålla sig till varandra på så vis att eleverna förebygger att konflikter inte bryter ut och/eller ha kunskaper om konfliktlösning. För att elever ska kunna hänge sig på scenen och lita på sina klasskamrater tror vi att ett utvecklat socialt samarbete måste ligga till grund. Även denna aspekt tycker vi ska vägas in i betygssättning. I syftesformuleringen för teaterämnet står det bland annat att "i det kollektiva teaterarbetet är det angeläget att vara lyhörd för andra människor och att kunna ta initiativ" (Ämnet Teater, Skolverket, 2011). Detta stärker vår tes om det sociala samspelets vikt i teaterundervisningen.

En annan aspekt av samarbete som vi också tycker ska vara med vid betygssättningen är samarbetet i och under sceniska produktioner. Elevers förmåga att tillsammans styra upp en föreställning, ha hand om och organisera kostym, rekvisita och allt som hör där till. Denna aspekt har helt saknats i de texter vi hittat. Den här typen av samarbete ligger nära hur

teaterproduktionsarbeten görs inom fältet. Dessa befinner sig till stor del i en praktisk kunskapstradition och det kan vara en orsak till att vi har funnit så lite utbildningsvetenskaplig litteratur om det.

Enligt skolans värdegrund är en av skolans uppgifter att bidra till att varje elev utvecklar en trygg identitet. Genom att elever samarbetar ska de utveckla en större förståelse för sig själva och andra (Gy11, 2011, s. 5). Törnquist (2006), Sternudd (2000), Zandén (2010) och Hellier-Tinoco (2005) är alla överens om att samarbete har en positiv inverkan på elevernas identitetsskapande process. Törnquist (2006), Sternudd (2000) och Hellier-Tinoco (2005) skriver om elevers identitetsskapande utifrån ett personlighetsutvecklande perspektiv. De är överens om att elever som befinner sig i en samarbetande kontext utvecklas och formar sin identitet utifrån gruppen. I sin tur hjälper den enskilda individen till att forma den kontext som kommer vara rådande i gruppen och genom hela kursen. Individ och grupp befinner sig alltså i en ständig samverkan.

I skolans värdegrund står det även att ”skolan ska främja förståelse för andra människor och förmåga till inlevelse.” (Gy11, 2011, s. 5). Både Törnquist (2006) och Sternudd (2000) skriver att samarbete gynnar detta. I teaterundervisningen, där många viljor ska förenas, utvecklar elevena en självinsikt, empatiska förmågor och ett demokratiskt tänkande. Att ingå i ett sammanhang leder till ett meningsskapande för eleven där denne utvecklar en självständighet i kombination med självkänsla och självförtroende. Detta gör eleven mer öppen gentemot andra och viljan att förstå sina medmänniskor ökar.

Även elevers förmåga till konflikthantering anser vi ökar förståelsen för andra människor. Törnquist (2006) och Catterall (2007) är båda överens om att samarbete inom teatern gynnar elevers förståelse och förmåga att lösa konflikter. Konflikthantering kan läras ut och förstås av elever genom att använda drama som metod. Det kan även utvecklas och upplevas i undervisning i teaterämnet på gymnasieskolan. Vi menar att konflikter är en naturlig del av en teaterproduktionsprocess och att konflikthantering tränas där, även om det huvudsakliga syftet inte är att lära ut konflikthantering.

För att uppnå dessa positiva effekter som samarbete kan ge elever tror vi att lärarens roll är mycket viktig (Mages, 2013; Törnquist, 2006). Utifrån vårt resultat kan vi se att samarbete gynnar elevers förmåga att lära, stärker deras självkänsla, ökar förståelsen för andra samt ger dem verktyg för konflikthantering. Om läraren vill uppnå ett gott samarbete mellan

sina elever är det viktigt att läraren själv har en välutvecklad kunskap om vad samarbete innebär och hur det praktiseras.

5.3. Förslag på vidare forskning

Vi anser att det finns mycket kvar att utveckla när det gäller forskning om samarbete i teaterämnet. Det finns inte mycket tidigare utbildningsvetenskaplig forskning som rör gymnasieämnet teater. Vi skulle därför gärna se en satsning på detta framöver för att i framtiden kunna bedriva ett evidensbaserat utvecklingsarbete i ämnet.

Själva begreppets alla aspekter anser vi behöver definieras tydligare. Några områden vi finner angelägna att fördjupa kunskapen inom är; vad består förmågan att samarbeta av, hur kan den kopplas till styrdokumentet och hur kan man betygssätta den.

Att samarbete bara finns med som ett kriterium i teaterämnets praktiska kurser finner vi intressant att utforska vidare. Samarbete utvecklar, som vi har visat, elevers ämneskunskap, så varför finns inte punkten om samarbete med i teaterämnets mer teoretiska kurser?

Andra intressanta frågor som väckts är hur lärare ser på samarbete och hur de själva kan bidra till och främja detta för eleverna i teaterämnet. Här skulle det vara intressant att genomföra en fältstudie för att undersöka om det finns en samstämmighet i lärares tolkningar av vad samarbete i teaterundervisningen innebär och hur de praktiserar detta.

Referenser

Källor märkta med * är de vi använt i vårt resultat.

*Ahlstrand, P. (2014). *Att kunna lyssna med kroppen: en studie av gestaltande förmåga inom gymnasieskolans estetiska program, inriktning teater* (Doktorsavhandling). Diss. Stockholm : Stockholms universitet, 2014.

*Catterall, J. S. (2007) *Enhancing peer conflict resolution skills through drama: an experimental study*. Research in Drama Education: The Journal of Applied Theatre and Performance Vol. 12, Iss. 2, 2007, pages 163-178.

*Dunn, J. (2008) *Playing around with improvisation: an analysis of the text creation processes used within preadolescent dramatic play*. Research in Drama Education: The Journal of Applied Theatre and Performance. Vol. 13, Iss. 1, 2008.

Friberg, F. (2012) *Dags för uppsats - Vägledning för litteraturbaserade examensarbeten*. Lund: Studentlitteratur AB.

Gerge, Tove (Red.). (2014). *Att delta på djupet: Publikinteraktion i scenkonst för barn och unga*. Linköping: Ung scen/öst.

Grotowski, J. (1981[1969]). *Towards a poor theatre*. ([New ed.], repr.) London: Methuen.

*Hellier-Tinoco, R. (2005). *Becoming-in-the-world-with-others: Inter-Act Theatre Workshop*. Research in Drama Education: The Journal of Applied Theatre and Performance. Vol 10, Iss. 2, 2005, p. 159-173.

Johnstone, K. (2007[1979]). *Impro: improvisation and the theatre*. London: Methuen Drama.

*Mages, W. K. (2013). *Building a Strong Ensemble of Teaching Artists: Characteristics, Contexts, and Strategies for Success and Sustainability*. International Journal of Education & the Arts. Vol 14, Iss. 8, 2013.

Meisner, S. & Longwell, D. (1987). *Sanford Meisner on acting*. (1. ed.) New York: Vintage Books.

Nationalencyklopedin. (2015). Samarbete, samspel. Hämtad 2015-04-21, från <http://www.ne.se.ezproxy.ub.gu.se>

*Remfeldt, J (2013) *Teaterpedagogik på gymnasieskolans estetiska program: Sju teaterlärare samtalar om sin undervisning* (Master's thesis). Stockholm: Humanistiska fakulteten, Stockholms Universitet.

Skolverket (2011). *Läroplan, examensmål och gymnasiegemensamma ämnen för gymnasieskola 2011*. Hämtad från <http://www.skolverket.se/laroplaner-amnen-och-kurser/gymnasieutbildning>. 2015-04-16.

Skolverket (2011). *Ämnesplan för Teater*. Hämtad från <http://www.skolverket.se/laroplaner-amnen-och-kurser/gymnasieutbildning>. 2015-04-16.

Skolverket, & Läroplanskommittén. (1994). *Bildning och kunskap: Särtryck ur läroplanskommitténs betänkande skola för bildning* (SOU 1992:94). Stockholm: Statens skolverk.

Stanislavskij, K.S. (2008). *Att vara äkta på scen: om skådespelarens arbetsmoral och teknik : valda texter*. Stockholm: Gidlund i samarbete med Stift.

*Sternudd, M.M.F. (2000). *Dramapedagogik som demokratisk fostran?: fyra dramapedagogiska perspektiv: dramapedagogik i fyra läroplaner*. Diss. Uppsala: Uppsala Universitet, 2000.

Säljö, Roger (2000). *Lärande i praktiken: ett sociokulturellt perspektiv*. Stockholm: Prisma

*Törnquist, E. (2006). *Att iscensätta lärande: lärares reflektioner över det pedagogiska arbetet i en konstnärlig kontext* (Doktorsavhandling). Diss. Lund: Lunds Universitet, 2006.

Vestin, M. (2006). *Regi: kreativitet och arbetsledarskap*. (Ny, utök. uppl.) Stockholm: Carlsson.

*Zandén, O. (2010). *Samtal om samspel: kvalitetsuppfattningar i musiklärares dialoger om ensemblespel på gymnasiet* (Doktorsavhandling). Diss. Göteborg: Göteborgs universitet, 2010. Göteborg.

Bilagor

1. Tidigare känd litteratur

Författare	Titel	Vetenskaplig kvalitet	Ämnesområde	Vetenskapligt granskad
Ahlstrand, P. (2014)	<i>*Att kunna lyssna med kroppen</i>	Avhandling	Teaterundervisning	Ja
Sternudd, M.M.F. (2000)	<i>*Dramapedagogik som demokratisk fostran?: fyra dramapedagogiska perspektiv: dramapedagogik i fyra läroplaner.</i>	Avhandling	Dramapedagogik	Ja

2. Sökresultat

Databas/Sökmotor	Sökord	Träffar	Vetenskaplig kvalitet	Ämnesområde	Granskad
Göteborgs Universitetsbibliotek Supersök http://www.ub.gu.se	samspel AND teater AND undervisning	*Törnquist, E (2006) <i>Att iscensätta lärande. Lärares reflektioner över det pedagogiska arbetet i en konstnärlig kontext</i>	Avhandling	Musikundervisning	Ja
		Sæbø, A. (2009). <i>Challenges and possibilities in norwegian classroom drama practice.</i> Research in Drama Education.	Vetenskaplig artikel	Estetiska lärprocesser	Ja
	samspel AND drama AND undervisning	Möllås, G., Högskolan för lärande och kommunikation, HLK, S. f., Högskolan i Jönköping, & Övrig skolnära forskning. (2009). <i>Detta ideliga mötande: En studie av hur kommunikation och samspel konstituerar gymnasieelevers skolpraktik</i>	Avhandling	Undervisning	Ja
	samarbete AND dramapedagogik	Zetterqvist Nelson, K., Kvist Lindholm, S.,	Avhandling	Drama som metod,	Ja

		Linköpings universitet, Filosofiska fakulteten, Institutionen för tema, & Tema Barn. (2012). <i>Säg STOPP! – ett antimobbningsprojekt från kulturskolan i katrineholm: Forumteater och dramapedagogik när elever i år fyra utarbetar strategier mot mobbning</i> (2009-2011). en utvärderingsrapport.		konflikt-hantering	
	Musikunder-visning AND (samspel OR samarbete)	*Zandén, O., & Högskolan för scen och musik vid Göteborgs universitet. (2010). <i>Samtal om samspel: Kvalitetsuppfattningar i musiklärares dialoger om ensemblespel på gymnasiet.</i>	Avhandling	Musikunder-visning	Ja
ERIC och Education Research Complete	(collaboration OR cooperation) AND (theatre OR drama) AND high school	Cahill, H. (2012). Form and Governance: Considering the Drama as a "Technology of the Self".	Tidskriftsartikel ur Research in Drama Education	Drama som metod	Ja
		Feffer, L. B. (2009). Devising Ensemble Plays: At-Risk Students Become Living, Performing Authors. <i>English Journal</i> , 98(3), 46-52.	Tidskrift	Teaterunder-visning	Ja
	interaction AND (theatre OR drama) AND college	*Dunn, J. Stockholms universitet, (2008) <i>Playing around with improvisation: an analysis of the text creation processes used within preadolescent</i>	Tidskriftsartikel ur Research in Drama Education	Teaterunder-visning	Ja

		<i>dramatic play.</i>			
Research in Drama Education	interaction	*Hellier-Tinoco, R. (2005) <i>Becoming-in-the-world-with-others: Inter-Act Theatre Workshop.</i>	Tidskriftsartikel ur Research in Drama Education	Teater	Ja
		Catterall, J. S. (2007) <i>Enhancing peer conflict resolution skills through drama: an experimental study.</i>	Tidskriftsartikel ur Research in Drama Education	Drama som metod, konflikthantering	Ja
Google Scholar	Teater AND undervisning AND samarbete	*Remfeldt, J (2013) <i>Teaterpedagogik på gymnasieskolans estetiska program: Sju teaterlärare samtalar om sin undervisning</i>	Magisteruppsats	Utbildningsvetenskap med inriktning mot praktiska kunskaps-traditioner	Ja
International Journal of Education and the Arts	Theatre OR drama AND cooperation OR collaboration	*Mages, W. K. (2013) <i>Building a Strong Ensemble of Teaching Artists: Characteristics, Contexts, and Strategies for Success and Sustainability</i>	Tidsskrift	Utbildningsvetenskap med inriktning mot drama	Ja

3. Sökträffar

Sökplattform	Sökord	Antal träffar. Peer review (ej peer review)
Supersök, ub.gu.se	samspel AND teater AND undervisning	5 (265)
	samspel AND drama AND undervisning	15 (273)
	samarbete AND dramapedagogik	2 (0)
	musikundervisning AND (samspel OR samarbete)	3 (54)
ERIC och Educational Research Complete	(collaboration OR cooperation) AND (theatre OR drama) AND high school	45 (145)
	interaction AND (theatre OR drama) AND college	17 (47)
	interaction AND (theatre OR drama) AND college	33 (54)

Research in Drama Education	interaction	(324)
Google Scholar	Teater AND undervisning AND samarbeide	(4 260)
International Journal of Education and the Arts	Theatre OR drama AND cooperation OR collaboration	(101)